

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

TOPICA VERBELOR AUXILIARE ÎN GRAIURILE NORD-DUNĂRENE

Tutore îndrumător:
ACAD. MARIUS SALA

Doctorand:
CRISTINA AFUMATU

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

București, 2015

CUPRINS

INTRODUCERE.....	3
CAP. 1. DATE ISTORICE ȘI INTERPRETĂRI TEORETICE.....	6
1.1. Deplasarea verbului lexical către poziția focalizată.....	6
1.2. Structurile cu auxiliar și deplasarea la distanță a centrului.....	8
1.3. Inversiunea auxiliarelor și Principiul Categoriilor Vide.....	8
CAP. 2. DATELE FURNIZATE DE CORPUS ȘI ANALIZA FENOMENULUI.....	12
2.1. Textele dialectale.....	12
2.2. Colindele.....	15
2.3. Descântecele.....	17
CAP. 3. ASPECTE SINTACTICE. REGIMUL VERBELOR CARE ADMIT POSTPUNEREA AUXILIARULUI.....	19
3.1. Tipare sintactice.....	19
3.2. Asimetria plasării cliticului. Variația de poziție a cliticelor pronominale.....	21
3.3. Inversiunea auxiliarului în structurile verbale.....	23
3.3.1. Perfectul compus.....	23
3.3.2. Viitorul.....	26
3.3.3. Condiționalul prezent.....	27
CAP. 4. EVALUARE CANTITATIVĂ A FENOMENULUI INVERSIUNII.....	29
CAP. 5. CONDIȚII DE POSTPUNERE A AUXILIARELOR.....	31
CAP. 6. ROMÂNA ÎN OGLINDA ALTOR LIMBI. FENOMENUL INVERSIUNII.....	33
CONCLUZII.....	38
BIBLIOGRAFIE.....	40
SIGLE.....	42
ANEXE.....	43

REZUMAT

Lucrarea descrie una dintre trăsăturile limbii române vechi, dar și a altor limbi romanice în stadiul timpuriu, care este reprezentată de postpunerea auxiliarului față de verbul principal. Acest fenomen nu se mai regăsește în limba română literară actuală. Fenomenul a fost relaționat cu alte procedee sintactice specifice românei vechi, și anume dislocarea formelor verbale compuse cu auxiliar și encliza cliticelor pronominale.

În limba română veche, situațiile de inversiune a auxiliarului față de verb erau extrem de numeroase, iar de cele mai multe ori acestea se justificau prin trăsăturile de organizare sintactică a frazei și, mai ales, prin preferințele de topică a subiectului aferent formei verbale compuse cu auxiliar. Lucrarea are ca premisă analiza cantitativă a fenomenului inversiunii, a cărei pondere a scăzut treptat din secolul al XVI-lea până la începutul epocii moderne, când inversiunile se păstrează numai în interogații sau în contexte cu anumite intenții modalizatoare ori retorice, fiind aproape inexistente și având caracter accidental.

Auxiliarele care permit inversiunea față de verb sunt *a avea* și *a vrea*, iar formele verbale în care se încadrează sunt perfectul compus, viitorul și condiționalul-optativ; analiza întreprinsă în prezenta lucrare arată că auxiliarul *a fi* (din structura conjunctivului perfect, a condiționalului perfect, a prezumtivului prezent și perfect) nu prezintă ocurențe în care să fie plasat în poziție postverbală.

Obiectivul acestei lucrări este reprezentat de evidențierea unor aspecte sintactice, semantice și discursive ale evoluției formelor verbale compuse cu auxiliarul sau cliticul pronominal postpus, fenomen sintactic care în limba actuală standard s-a diminuat considerabil sub aspect cantitativ și s-a specializat pentru anumite tipuri de texte, ajungând un fapt extrem de rar, dependent de contexte cu anumite caracteristici sintactice și stilistice. Astfel, lucrarea își propune să urmărească și să evidențieze în ce măsură se regăsește acest procedeu sintactic arhaic, de inversiune a auxiliarului / cliticelor pronominale, în texte relativ recente, care aparțin în mare parte secolului al XX-lea, și anume în textele dialectale și folclorice.

Prima parte a lucrării este structurată pe informațiile oferite de diverse surse bibliografice: gramatici descriptive și istorice ale anumitor limbi, studii și cercetări tipologice asupra limbilor romanice vechi. Materialul este expus urmărind delimitarea și descrierea celor mai importante particularități ale fenomenului supus studiului. Partea a doua cuprinde analiza sintactico-semantică și discursivă a tiparelor sintactice care conțin forme verbale compuse cu auxiliar, furnizate de corpusul analizat, și o descriere comparativă a fenomenului inversiunii auxiliarului în alte limbi romanice vechi.

Corpusul utilizat pentru excerptarea structurilor sintactice cu auxiliarul și/sau cliticul pronominal postpus față de verb este alcătuit din: texte culese de dialectologi din regiuni diverse,

precum: Basarabia, Bucovina, Crișana, Maramureș, Transilvania, Dobrogea, Bistrița-Năsăud și Ardeal, colinde tradiționale, descântece conservate în manuscrisele românești.

Lucrarea arată că, dintre cele trei tipuri de texte analizate, fenomenul inversiunii auxiliarului față de verbul principal este extrem de frecvent și de productiv în texte destinate rostirii cu voce tare, cum sunt colindele tradiționale și descântecele.

În cadrul analizei curente, se dovedește că postpunerea auxiliarelor, deși foarte rar, se poate observa și în texte culese de dialectologi, în contexte cu implicație stilistică și retorică, emfatizate. De asemenea, se arată că verbele care admit inversiunea auxiliarului sunt caracterizate de diversitate și variabilitate sub aspect sintactic.

Un alt procedeu sintactic analizat în cadrul acestei lucrări, foarte frecvent în textele examinate, este reprezentat de scindarea componentelor formei verbale compuse, între auxiliar și verbul la care se raportează acesta intercalându-se clitice pronominale personale sau reflexive. Așadar, analiza efectuată în această lucrare conduce la ideea că și encliza cliticelor pronominale, asociată, constituie un fenomen amplu și destul de bogat.

Analiza structurilor cu auxiliarul inversat demonstrează că acestea sunt extrem de frecvente și de diversificate sub aspect semantic și sintactic, iar postpunerea auxiliarului/cliticelor apare atât în principală, cât și în subordonată. De asemenea, se arată că propozițiile interogative în care e prezentă inversiunea sunt mai puțin frecvente decât cele afirmative sau exclamative, iar cele mai multe inversiuni se regăsesc în propoziții principale coordonate copulativ sau prin juxtapunere.